

Nr 125.

Av herr **Brandt** m. fl., om anslag till stipendier för främjande av högre tekniska studier.

»Var och en som studerat orsakerna till levnadsstandardens höjande under det senaste århundradet vet att investering i vetenskaplig och teknisk forskning varit den utan jämförelse mest betydande faktorn. Vi vet att även små länder genom klokt utnyttjande av den nationalekonomiska tillgång, som vetenskapsmännen utgör, kan växa till industriella stormakter. Jag tänker närmast på det lilla Schweiz med sina fyra miljoner invånare. Trots nästan fullständig avsaknad av inhemska råvaror har Schweiz byggt upp en förädlingsindustri, som tävlar med och delvis överflyglar världens stora industri-länders. Schweiz har bl. a. en jättelik kemisk- och läkemedelsindustri, som tidvis varit Tysklands svåraste medtävlare på världsmarknaderna. Dess maskin- och motorbygge hör ävenledes till de ledande. Jordmånen för detta nationalekonomiska storverk har beretts genom investeringar av stormaktsformat i landets universitet och tekniska högskolor. Tekniska högskolan i Zürich är ett av världens förnämsta centra för teknisk forskning. . . Ingenting har försports om att Schweiz under trycket av sina mycket tunga militära bördor skulle ha strypt sina högskolors pulsar.»

Ovan anförda uttalande är hämtat ur ett föredrag av docenten G. Kahlson om Vetenskaplig forskning som nationalekonomisk investering, vilket i tryck tillställts åtskilliga riksdagsmän, och det passar bra som inledning till denna motion. 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen och utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande ha i sitt betänkande, avgivet den 24 september 1941, erinrat om att världskriget 1914—18, som i så många avseenden avskar Sveriges handelsförbindelser med utlandet, kastade ett hjärt ljus över bristerna i Sveriges industriella beredskap. Viktiga produkter — skriver man — som kunde framställas inom landet voro inte föremål för fabrikation, och det visade sig nödvändigt att utan tillräckligt tekniskt och vetenskapligt underlag igångsätta tillverkningar av surrogat av olika slag. Dessa industriens senare öden och den kris, som inte minst till följd därav drabbade vårt näringsliv, äro väl bekanta.

Förvisso. Och man frågar sig därför, hur man utnyttjat tiden och våra forskarbegåvningar under årtiondena före det andra världskriget. I nämnda betänkande svaras, att representanter för näringslivets olika områden med utomordentlig styrka framhållit, att stor brist råder på lämpliga krafter för tekniskt-vetenskaplig forskning och att denna brist särskilt på det kemiska området är så allvarlig, att omedelbara åtgärder för dess avhjälpande böra vidtagas! Ett betydande antal svenska ingenjörer, som vid läroverk och högsko-

lor utbildats på svenska folkets bekostnad men som därefter inte här hemma beretts ytterligare utbildning och arbetstillfällen, ha som bekant under tiden mellan de bägge världskrigen utvandrat till U. S. A. och andra delar av världen och därmed tillfogat vårt land en stor nationalekonomisk förlust — många av dessa ingenjörer inneha nu ledande befattningar i företag, som på världsmarknaden konkurrera med våra exportindustrier.

1940 års sakkunniga och beredningen föreslå nu för att råda bot för nämnda missförhållanden, att staten anslår medel för bedrivande av forskning vid de tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg samt att stipendier inrättas för främjande av högre tekniska studier. Det begärda anslaget till teknisk forskning, 150.000 kronor, håller sig enligt de sakkunnigas mening »vid den nedre gränsen av vad som med hänsyn till den nuvarande omfattningen av de båda högskolornas lärarkrafter och laboratoriekrafter kan anses erforderligt.» Detta belopp har accepterats av Kungl. Maj:t, som under åttonde huvudtiteln F. Tekniska högskolor begär nämnda summa såsom bidrag till främjande av teknisk forskning. Antalet stipendier för högre tekniska studier — ledande fram till teknisk licentiatexamen — föreslås till nio stycken på vardera 5.000 kr. under det kommande budgetåret och till dubbelt så många nästföljande år. De sakkunniga erkänna emellertid själva, att antalet stipendier visst inte räcker till för att tillgodose det verkliga behovet av forskare; man hoppas att industrier och enskilda mecenater skola skänka stipendie-medel blott staten tar första steget. Styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm delar givetvis de sakkunnigas mening rörande stipendiebehovt och hänvisar härvidlag till de många olika tekniska fack, som äro företrädade vid högskolorna, samt önskar, att statsmakterna måtte besinna, att det nu gäller att råda bot för de tidigare missförhållanden, som gjort att Sverige på den tekniska forskningens område står långt efter t. ex. ett sådant land som Schweiz.

Stipendierna ha som nämnts föreslagits till 5.000 kr. för varje stipendiat, eftersom en nyexaminerad ingenjör kan påräkna ungefär det beloppet i begynnelselönen. Departementschefen går med på att såsom ett försök inrätta nio stipendier — icke aderton — men vill inte sätta stipendiebeloppet högre än 2.500 kr., d. v. s. samma belopp som juriststipendierna i Uppsala och Lund. Här våga vi tro, att statsrådet felbedömer läget, ty det torde vara alldeles uppenbart, att nämnda summa är för låg, om man skall kunna hoppas på att hålla kvar unga forskningsbegåvade ingenjörer vid högskolorna. Bristen på unga forskare på det tekniska området har ju dokumenterats såsom mycket allvarlig, att icke säga ödesdiger, och när det nu gäller att inaugurera en gynnsammare utveckling på det tekniska forskningsområdet måste man se till att de medel, man härtill använder, stå i rätt proportion till det åsyftade ändamålet. Nio stipendier på 5.000 kr. göra blott 45.000 kr. — en åtskilligt mindre summa än kostnaden för ett enda grovkalibrigt torpedskott, för att citera ett b o n o t. Att nu spara in halva detta belopp genom att reducera stipendierna till 2.500 kr. torde knappast vara god nationalekonomi.

Vi måste se till att våra ingenjörsbegåvningar komma till mognad redan i hemlandet och att vårt eget land främst får gagn av deras tankar, ord och gärningar.

Hur önskvärdt det än vore, att antalet stipendier redan från början sattes till åtminstone aderton, vilja vi icke nu urgöra denna ståndpunkt. Däremot anse vi, att de nio föreslagna stipendierna ovillkorligen böra upptagas till ett belopp av 5.000 kr. för varje, och tillåta oss därför föreslå,

att riksdagen för budgetåret 1942/43 måtte anvisa ett reservationsanslag av 45.000 kronor till stipendier för främjande av högre tekniska studier.

Stockholm den 23 januari 1942.

E. G. C. Brandt.

William Nisser.

Eilif Sylwan.

Ruben Wagnsson.

Nils Holmström.